

BALÁZS IMRE JÓZSEF

A KORUNK-PÉLDA: GONDOLATOK A KULTÚRA ÁRAMLÁSÁRÓL

A múlthoz való viszonyomat nem az évfordulók szervezik. Irodalomtörténészként, tanárként napi szintű gyakorlat számomra, hogy a múlt darabjai reflektált, lényegi módon legyenek jelen abban, ahogyan dolgozom, abban, amivel épp foglalkozom. Nincs ez másként a *Korunk* száz évével sem. Amikor a magyar szürrealizmusról szóló kötetemen dolgoztam, amikor Déry Tiborról vagy az erdélyi avantgárdról írtam monográfiát, amikor Hervay Gizella költészetét foglaltam össze könyvterjedelemben, valahányszor József Attila vagy Faludy György munkásságáról beszéltem a bölcsészkar diákjainak, újra és újra a *Korunk* folyóirat valamely része volt a munkám tárgya. A lapban

megjelent szövegek nélkül aligha írható meg a huszadik–huszonegyedik század magyar irodalomtörténete. Kassák Lajos programcikkei, József Attila Kassák-kritikája és versei, Déry Tibor prózája és verselméleti fejtegetései, Faludy György Heine-átköltései és Villon-átiratai, Hervay Gizella *Zuhanások* című poémájának első változata, Szócs Géza kisebb kultúrbotrányt kavaró, Weöres Sándorról és Hamvas Béláról szóló 1973-as cikke, az erdélyi magyar irodalom hatvanas–hetvenes éveinek kritikai és irodalmi innovációi – csupán néhány példa arra, amikor magán az épp vizsgált témán keresztül jutottam vissza a *Korunk* különböző múlttrétegeihez. De e munkák kapcsán az is rendre kiderült számomra, hogy a folyóiratok soha nem csupán szövegek lelőhelyei, nem az individuális cikkek, írások segítenek a múlt megértésében és feltárásában, hanem mindaz, amit egy folyóirat hatásában, intézményesültségében, kulturális csomópontjellegében jelent. Az, ahogyan részévé válik folyamatoknak, ahogyan kezdeményezi valamilyen témának, problémának a körüljárását, ahogyan közvetíti és előidézi a kultúrák, tudományterületek, művészeti ágak közötti áramlást.

Élénken megmaradtak bennem a huszonöt évvel ezelőtti, 75 éves *Korunk*-évforduló előkészületei: az, amint éppen arról ötletelünk a Nagyszamos utcai szerkesztőségben, hogy ki-ki egy konkrét, alapítás körüli *Korunk*-cikk gondolatmenetére reflektálva ír arról, ami éppen foglalkoztatja. Az, ahogyan európai lapok akkori szerkesztőit (köztük az *Europe*, a *Merkur* vagy a *Lettre Internationale* munkatársait) kértük saját lapszerkesztői ars poeticájuk kifejtésére. Az, ahogyan egy azóta is gyakran emlegetett anketban költőket, szerkesztőket, irodalomtörténészeket kérdeztünk a 20. század legszebb magyar verseiről, a száz (egészen

pontosan 104) beérkezett válasz pedig, amelyeket a lapban *Versek versenye*, kötetben pedig *A teremtnények arca* címmel tettünk közzé, egyszerre rajzolta ki a rendszerváltás utáni korszak versszemléletét és az egyes válaszadók egyéni profilját, Balassa Péter, Bori Imre, Domokos Mátyás, Faludy György, Határ Győző, Kibédi Varga Áron, Kovács András Ferenc, Lászlóffy Aladár, Orbán Ottó és mások értékrendjét. Gondolatban ezekig visszalapozva könnyebben rekonstruálható az, ahogyan huszonöt évvel ezelőtt zajlott a szerkesztőség és a világ közötti kommunikáció, és ahogyan 2026-ban zajlik.

Időközben legalább két fontos fordulat is lezajlott a folyóirat életében: az egyik egy költözés a Rákóczi (E. Grigorescu) u. 52. szám alatti székhelyre, amelyik többek között a *Korunk* mint rendezvényhelyszín és kiállítótér lehetőségeit alakította át. A másik egy mediális átalakulás: az internetes kommunikáció általánossá válása, az online médiumok logikájának dominánssá alakulása. Ezek a változások annak láthatóbbá tételét, intézményesítését is jelentették, hogy a *Korunk* nem csupán folyóirat, hanem olyan szellemi műhely, amely rendezvények szervezésével, képzésekkel, gyorsreagálású online jelenléttel, könyvek kiadásával, Kárpát-medencei turnékkal, iskolákban szervezett eseményekkel is kiveheti részét a kultúra és a tudomány áramlásából. Mindehhez az alapot viszont éppen a folytonosság, a lap hónapról hónapra történő megjelenése jelenti, a szerkesztőségi beszélgetésekben megfogalmazódó konszenzus továbbra is erről szól.

Az, hogy egy-egy 128 oldalnyi folyóiratszám döntő találkozások ürügye is lehet, és 128-nál sokkal több folyóiratoldal és könyvoldal felé nyit utat, személyes tapasztalatom. Amikor valamikor az 1990-as évek elején reál szakos középiskolásként a Tamási Áron Gimnázium egyik földszinti termében ültem Székelyudvarhelyen, Kántor Lajos és Cseke Péter prezentációját hallgatva a *Korunk* friss lapszámáról és a lapról úgy általában, nem sejthettem, hogy nekem ehhez a történethez személyes közöm lehet. Utólag persze visszaszálazható, hogy azok a szövegek, amelyek engem a kolozsvári bölcsészkar felé vezettek, azok a személyek, akik tanárként, szerzőként vagy dialóguspartnerként alakították a tájékozódásomat, gyakran éppen Kántor Lajos szerkesztői és kritikusi gyakorlata eredményeképpen, vagy Cseke Péter *Vitorla-énekbeli* szerzőtársai közül, esetleg az ő munkáival, személyes kapcsolathálójával összefüggésben kerültek a szemem elé. Az olyan kulturális csomópontok, amilyen a *Korunk* is, természetüknél, jellegük-nél fogva vesznek részt a kultúra körforgásában, és természetesen – korszakról korszakra változó módokon – lehetőségük van arra, hogy kiindulópontjai is legyenek egy-egy továbbgyűrűző folyamatnak. Maguk a személyek is a világ össze-sűrűsödései, energiagócai: arról, hogy hogyan lehet, hogyan érdemes folyóiratot szerkeszteni, én magam Kántor Lajostól és Horváth Andortól tanultam legtöb-bet, hiszen az ő esetükben azt is közelről figyelhettem, milyen módon alakul egy ötlet írássá vagy lapszámmá, hogyan hagynak nyomot a lapokon a szerkesztői írószerek. Az, hogy a rendszerváltás utáni közegben milyen lapprofilt alakított ki a *Korunk*, döntő módon nekik köszönhető. Közben gondolatban és ténylegesen sok más *Korunk*-szerkesztővel is beszélgethettem: nagy egyetértéssel figyeltem a lapalapító Dienes László szellemi nyitottságra valló szerkesztői koncepcióját, közvetítő programját; polemikusan, de a szerkesztői teljesítménytől lenyűgözve Gaál Gábor munkáját, mindkettejükről tanulmányokat is írva. De a személyes-ség is gyakran segített: Gáll Ernőt hallgatva, Szilágyi Júliával, Aradi Józseffel

vagy Visky Andrással beszélgetve mindig egy-egy újabb *Korunk*-univerzum körvonalai váltak számomra láthatóvá. Megvalósult *Korunkok* és lehetséges *Korunkok*.

Első saját írásaimat 1997-ben közöltem a *Korunkban*, ez azt jelenti, hogy a 2026-os a harmincadik olyan évfolyam, amelyikben írással szerepelek, ez már van annyira hosszú időszak, amelyről gondolatban akár érdemes is mérleget készíteni. Ez most nem az az alkalom, amikor erre kellene sort keríteni, annak jelzésére viszont talán elegendő, hogy nyilvánvalóan egy hosszú távú, számomra jelentéses kapcsolatról, meghatározó életszakasról van szó. Ahogy mondani szokás, életem kitörölhetetlen részéről. Azt remélem a százéves születésnapon, hogy mások életében is döntő találkozásokat, szemléletformáló olvasmányokat jelent a lap sok további évtizedre nyúlóan.

